

**Використання музики у навчальному процесі сучасного дошкільного
навчального закладу**

Анотація: у статті висвітлюються питання активізації навчально-виховного процесу в сучасному дошкільному закладі засобом музики. Автором доведено, що впровадження музики в навчальний процес відповідно графіку працездатності дітей сприяє їхній розумовій активності, підвищує настрій та знижує втому.

Ключові слова: втома, працездатність, музика.

Kostuhina L., Molodetska G.

**Ways of introducing music into educational process of a modern pre-school
institution.**

Summary: the article highlights the issue of activizing educational process in a modern pre-school institution by means of music. The author proves the introducing music into educational process due the schedule of children's working abilities enhances their intellectual activity, improves mood and reduces fatigue.

Key words: fatigue, working abilities, music.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні передбачає виховання активної життєвої позиції дошкільника щодо набуття різних видів компетенції, збільшення потоку засвоєної інформації про оточуючий світ, вміння користуватися асоціативними зв'язками, експериментувати, більше займатися творчою діяльністю.

Все це вимагає пошуку більш ефективних технологій, методів і прийомів, що сприяють активізації навчальної діяльності дітей в дошкільному закладі. Серед факторів, що гальмують активну навчальну діяльність, значне місце посідає втома дітей в цьому процесі.

Утома – фізіологічний стан, що виявляється внаслідок напруженої або тривалої діяльності організму, що виражається у тимчасовому зниженні його працездатності.

Про ступінь втоми можна судити по цілому ряду суб'єктивних та об'єктивних даних. При наступі втоми в учнів з'являється почуття стомлення, яке є суб'єктивним фактором, але в його основі лежать певні фізіологічні порушення в мозку. До об'єктивних критеріїв втоми відносяться: зміна працездатності та зміни в різних системах та органах, які супроводжують розвиток втоми. Зміна працездатності йде по трьом шляхам, з яких на перший план висувається то одна, то інша сторона: змінюється кількість роботи, що виконується; погіршується її якість; страждає координація різних операцій в процесі роботи .

Сучасні вчені (М. Антропова, Г. Комендантов, І. Кулак, Ю. Пратусевич, Н. Терехова та ін.) виділяють три види втоми: втома під час фізичної праці, втома під час розумової праці та втома під час емоційного навантаження. Виходячи з даного положення, втома дітей, сполучаючи в собі в обумовленому відношенні всі три види, представляє собою все ж переважно розумову втому.

Ми встали на позицію дослідників, які розглядають процес втоми як розвиток охоронного гальмування. Процеси виснаження функціонального потенціалу, що лежать в його основі, є могутнім стимулом відновлювальних процесів. Отже, не можна ігнорувати це фізіологічне явище, натомість необхідно засобами спеціальних заходів з одного боку прискорювати відпочинок, а з другого – віддаляти настання втоми і тим самим підвищувати ККД процесу навчання.

Серед засобів, що сприяють зниженню втоми дітей і підвищенню їхньої працездатності на заняттях, значне місце посідає емоційний фактор.

Зауважимо, що сьогодні спостерігаються тенденції щодо переваги в навчальному процесі інтелектуального над емоційним, що призводить до порушень діалектичної рівноваги у процесі пізнання.

Емоційним стимулятором навчальної діяльності дошкільників у нашому дослідженні виступає музика.

Термін «функціональна музика» з'явився в літературі в 40 роки ХХ століття для визначення музики, яку використовували для супроводу різних видів трудової діяльності. У „Музичному енциклопедичному словнику” надається таке тлумачення терміну „функціональна музика”: „Функціональна музика” (прикладна музика) – це жанри та окремі опуси, що спрямовані на виконання окремих, не власне художніх функцій” [2 : 440].

Ми розглядаємо музику, супроводжуючу діяльність людини, як різновид музичного мистецтва. Вона має, з одного боку, спільні з мистецтвом функції та закономірності, з другого – вона володіє певною специфічністю, обумовленою фактором її супроводу різним видам людської діяльності. Функціональна музика виступає як комплексний фактор впливу, який поєднує взаємопов'язані сенсорні та емоційні компоненти.

Ведучим в «функціональному» впливі є емоційний компонент, який забезпечує інтеграцію сприймання і переживання музичного образу, здійснює позитивний вплив на зміну психічного настрою людини. Домінуючі психологічні функції містять у собі здатність зменшувати напругу, створювати оптимальний ритм діяльності, змінювати динаміку працездатності людини.

Проблема використання музики для супроводження розумової діяльності була предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (Є. Гейтвул, І. Гольдварг, М. Ліч, В. Міддлтон, В. Керр, В. Полякова, О. Тихоміров та ін.).

Як свідчать дослідження Л. Метельницької і Т. Тригубової, впровадження музики в навчальний процес сприяє попередженню втоми учнів і підвищенню їх працездатності.

Започатковуючи експериментальну роботу, було виокремлено кількісні та якісні показники рівня розумової працездатності. Серед них:

1. Кількість виконаних суттєвих операцій (зокрема арифметична дія) за кожну хвилину часу. Даний показник дає уяву про динаміку працездатності.

2. Загальна кількість вирішених прикладів. Збільшення кількості правильно вирішених прикладів за один і той же час розглядається як показник підвищення розумової працездатності досліджуваних.

3. Кількість помилок та виправлень - показник якісної сторони діяльності.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що на початку занять відмічається тривалий період „впрацьовування”, коли працездатність низька. На протязі першого та другого занять працездатність зростає й досягає свого самого високого рівня наприкінці другого заняття. Потім вона починає різко зменшуватися і до кінця третього заняття знижується до початкового рівня й, навіть, нижче.

За результатами цього експерименту можна зробити висновки, що на початку занять у дітей переважають реакції гальмування. На першому занятті помітний тривалий період «впрацьовування» дітей. На протязі перших двох занять очевидний зріст реакцій збудження. А під кінець занять у більшій частині дітей (75%) знов переважають реакції гальмування. Діти стають в'ялими, у них зникає життєрадісність, з'являються зайві рухи. Оптимальна працездатність дітей припадає на друге заняття.

Зниження працездатності дітей наприкінці занять можна пояснити тим, що під час занять при напруженій розумовій діяльності увага дітей зосереджується на вузькому колі явищ, тому збуджуючий процес концентрується на невеликій кількості клітин головного мозку. Посилення навантаження на одні і ті ж самі клітини кори є причиною швидкої втоми. Крім того слід урахувувати змушену робочу позу, тривалу напругу деяких груп м'язів.

На формувальному етапі дослідження було визначено педагогічні умови ефективного впровадження функціональної музики в навчальний процес дошкільного закладу, а саме урахування:

- динаміки розумової працездатності дітей старшого дошкільного віку на заняттях;
- музичного смаку дітей при доборі музичного матеріалу;
- рівня музичного сприйняття дітей старшого дошкільного віку.

Водночас була проведена підготовча робота: розроблено графік трансляції функціональної музики відповідно до періодизації динаміки працездатності дітей на заняттях; підвищено рівень музичного сприйняття дошкільників; відібрані музичні твори дотично мети і завдань дослідження.

Порівняльний аналіз експериментальних даних, одержаних на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження, засвідчив відчутні позитивні зміни у показниках розумової працездатності старших дошкільників.

Так, використання функціональної музики до початку занять викликало позитивні зрушення у динаміці працездатності дітей: період "опрацювання" значно зменшився, а розумова працездатність підвищилася (на 20%) у порівнянні з періодом, коли, функціональна музика не використовувалась. Це відобразилось у збільшенні кількості переглянутих знаків і зменшенні кількості помилок.

Також використання функціональної музики значно зменшило кількість помилок у дітей при виконанні математичних завдань (на 32%), тобто підвищило якість розумової працездатності дітей.

Результати, отримані при дослідженні дітей за допомогою таблиці В. Анфимова та виконання математичних завдань співпадають і вказують на значний зріст працездатності дітей під час використання музики.

Література:

1. Гольдварг И.А. Функциональная музыка/ И.А. Гольдварг. – Пермь, 1968. – 87 с.
2. Музыкальный энциклопедический словарь / [Гл. ред. Г.В. Келдыш]. - М.: Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.
3. Работоспособность и реабилитация в детском возрасте / [Под ред. Ж.Ж. Рапопорта]. – М., 1983.
4. Умственная и физическая работоспособность детей дошкольного возраста / [Ред. – сост. Н.Т. Теренова]. – М., 1976. – 57 с.
5. Эмоциональная регуляция учебной деятельности: Сборник материалов Всесоюзной конференции / [Под общ. ред. А.Я. Чебыкина]. – М., 1988. – 255 с.